

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ
БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри маркетингу *Т. А. Пікушем, Н. Г. Салухіною*

Затверджено на засіданні кафедри маркетингу
(протокол № 9 від 05.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Пікуш Т. А., Салухіна Н. Г. Навчальна програма дисципліни “Економіка і організація біржової торгівлі” (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, вказівки до виконання контрольних робіт, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна “Економіка і організація біржової торгівлі” передбачає формування теоретичних знань та практичних навичок з організації роботи товарних бірж, особливості біржових угод, дослідження кон’юнктури біржового ринку, біржової та брокерської роботи майбутніх фахівців.

Мета вивчення дисципліни “Економіка і організація біржової торгівлі” – формування системи знань про сутність і зміст біржової торгівлі як філософії підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки та конкуренції.

Завдання дисципліни:

- вивчення основних понять, систем і алгоритмів біржової торгівлі;
- набуття практичних навичок розв’язання конкретних завдань;
- формування вмій творчого пошуку резервів удосконалення біржової торгівлі.

Після вивчення дисципліни студент повинен **здобути знання** з наступних питань:

- сутність біржової торгівлі, основні концепції;
- товарні біржі, їх особливості діяльності;
- організаційні основи діяльності товарної біржі;
- види біржових угод та операцій;
- асортимент біржових товарів;
- принципи формування товарної спеціалізації брокерських контор;
- формування та котирування цін на товарній біржі;
- аналіз і прогнозування кон’юнктури біржового ринку;
- розрахунки за біржовими угодами;
- організація та проведення біржових торгів.

Міждисциплінарні зв’язки: “Економіка підприємства”, “Комерційна діяльність посередницьких підприємств”, “Інфраструктура товарного ринку”, “Маркетинг”.

Контроль та оцінювання знань студентів відбувається протягом навчального семестру шляхом опитування на практичних заняттях. Остаточний контроль передбачено під час проведення заліку або екзамену.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Економіко-організаційні основи біржової торгівлі
1	Сутність біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці
2	Види товарних бірж і особливості їх діяльності в Україні
3	Організація і технологія біржової торгівлі
4	Види біржових угод та операцій
	Змістовий модуль II. Дослідження біржового ринку
5	Біржові товари і принципи формування товарної спеціалізації брокерів
6	Формування та котирування цін на товарній біржі
7	Аналіз та прогнозування біржової кон'юнктури
8	Розрахунки за біржовими угодами
9	Організація та проведення біржових торгів
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ”

Змістовий модуль I. Економіко-організаційні основи біржової торгівлі

Тема 1. Сутність біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці

Поняття, сутність та види бірж. Ознаки класифікації бірж. Вид біржового товару. Номенклатура товарів. Принципи організації бірж. Організаційно-правова форма. Форма участі відвідувачів у торгах. Місце і роль бірж у світовій торгівлі. Вид біржових угод. Основні риси біржової торгівлі.

Умови розвитку бірж у ринковій економії. Огляд розвитку біржової торгівлі. Основні етапи розвитку світової біржової торгівлі.

Основні тенденції розвитку світової біржової торгівлі на сучасному етапі.

Література: основна [5; 7; 9; 10];
додаткова [1–3]

Тема 2. Види товарних бірж і особливості їх діяльності в Україні

Визначення товарної біржі та її функції. Особливості діяльності товарних бірж в Україні. Закон України “Про товарну біржу”. Функції товарних бірж.

Класифікація товарних бірж. Види товарних бірж: за регіоном дії, за характером асортименту товарів, за характером біржових угод, за ступенем відкритості, за організаційно-правовими формами.

Основні етапи розвитку товарних бірж в Україні. Тенденції та завдання розвитку товарних бірж в Україні.

Література: основна [1–3; 8; 10];
додаткова [1–3]

Тема 3. Організація і технологія біржової торгівлі

Порядок створення та принципи діяльності товарної біржі. Закон України “Про товарну біржу” ст. 2, 6, 12.

Органи управління та організаційна структура товарної біржі. Учасники біржової торгівлі. Закон України “Про товарну біржу” ст. 16, 18.

Порядок ведення біржових торгів (процедура торгівлі). Вимоги до організації операційної зали. Методи ведення біржового торгу. Форми біржового аукціону. Процедура біржового торгу.

Література: основна [1–3; 8; 10];
додаткова [1–3]

Тема 4. Види біржових угод та операцій

Поняття, сутність та класифікація біржових угод. Типи угод. Критерії класифікації біржових угод. Класифікація угоди з реальним товаром.

Ф'ючерсні угоди та механізм їх здійснення. Стандартизація ф'ючерсного контракту. Порівняльна характеристика форвардних та ф'ючерсних контрактів.

Опціонні угоди. Сутність та класифікація (угоди “за премією”). Види опціонних угод. Порівняльна характеристика опціонних та ф'ючерсних контрактів.

Біржові операції. Основні завдання біржових операцій. Види біржових операцій. Види операцій страхування цінового ризику. Спекулятивні біржові операції.

Література: основна [1; 2; 6; 8];
додаткова [1–3]

Змістовий модуль II. Дослідження біржового ринку

Тема 5. Біржові товари і принципи формування товарної спеціалізації брокерів

Особливості біржових товарів та їх класифікація. Вимоги до біржового товару. Біржові товари, що реалізуються на біржах України. (та в інших країнах СНД). Класифікація сучасного асортименту біржових товарів. Основні тенденції зміни складу біржових товарів. Критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі.

Принципи та послідовність формування товарної спеціалізації брокерів. Етапи формування товарної спеціалізації брокерів. Умови вибору товарної спеціалізації. Формування необхідного рівня знань про товар. Параметри дослідження товарного ринку.

Біржовий потенціал товарного ринку України. Показники, що характеризують біржовий потенціал товарного ринку. Інформація про досвід роботи провідних бірж України.

Література: основна [2; 3; 7; 8];
додаткова [2; 3]

Тема 6. Формування та котирування цін на товарній біржі

Принципи формування цін на товарній біржі. Види біржових цін. Додаткові умови, що обмежують виявлення функції пропозиції від ціни. Ситуації, за яких функція попиту від ціни не працює. Фактори, що обумовлюють зміну попиту на товари (крім ціни). Встановлення ціни рівноваги на біржі. Структура елементів біржової ціни на товар. Основні види цінових знижок, що використовуються у практиці біржової торгівлі. Види біржових цін: основні і другорядні.

Види цінової стратегії та політики продавця на товарній біржі. Форми цінової політики.

Сутність та правила біржового котирування цін. Сутність біржового котирування. Порядок розрахунку типових біржових цін. Ос-

новні правила котирування цін на товарних біржах. Система показників біржового котирування цін.

Література: основна [2; 4; 8];
додаткова [2]

Тема 7. Аналіз та прогнозування біржової кон'юнктури

Сутність, мета та етапи дослідження біржової кон'юнктури. Система показників моніторингу кон'юнктури біржового ринку. Аналіз поточної біржової кон'юнктури. Розрахунок системи аналітичних показників. Вияв коливання кон'юнктури біржового ринку за цим товаром.

Кон'юнктурні стадії розвитку загального ринку окремого товару. Життєвий цикл товару. Прогнозування біржової кон'юнктури. Стадії прогнозування біржової кон'юнктури.

Література: основна [2; 4; 8; 10];
додаткова [2–4]

Тема 8. Розрахунки за біржовими угодами

Сутність і функції клірингу та розрахунків. Класифікація клірингу та розрахунків.

Характеристика умов платежу за біржовими угодами. Строки платежу.

Форми розрахунків за біржовими угодами. Форми безготівкових платежів. Послідовність розрахункових операцій.

Організація розрахункових операцій на біржі. Розрахункова палата. Застава: застава продавця, застава покупця. Маржа: початкова, підтримуюча, варіаційна. Методи здійснення грошових розрахунків між покупцями і продавцями на товарній біржі. Основні етапи розрахунково-клірингового процесу на ринку ф'ючерсних контрактів.

Література: основна [2; 3; 9];
додаткова [2; 4; 5]

Тема 9. Організація та проведення біржових торгів

Порядок та правила ведення біржових торгів. Біржова сесія. Процедура біржового торгу. Роль маклера під час біржових торгів. Особливості укладання угоди.

Види доручень клієнта брокеру. Види та характеристика біржових аукціонів. Форми біржового аукціону.

Література: основна [2; 4; 6; 7];
додаткова [5]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Метою виконання контрольної роботи є поглиблене вивчення та творчий підхід до одного з теоретичних питань.

При виконанні контрольної роботи студент повинен самостійно здійснювати пошук необхідної наукової інформації; аналізувати реальні факти, пов'язані з діяльністю різноманітних бірж; викладати свої думки, аргументувати свої пропозиції та правильно їх оформляти.

Практичну частину контрольної роботи доцільно виконувати на прикладі будь-якого підприємства (біржі) з використанням даних, які аналізуються в аспекті обраної теми. Рекомендується використовувати інструктивні та методичні документи, які застосовуються відповідними службами для розв'язання обраного студентами завдання.

Контрольна робота виконується у вигляді реферату, який має дві частини:

- теоретичну, що висвітлює обрану тему теоретично;
- практичну, в якій наводиться приклад застосування теоретичних аспектів у біржовій торгівлі України.

Контрольна робота повинна мати чітко визначений план і розкривати обрану тему. Написання контрольної роботи має носити дослідницький характер, що дасть змогу проаналізувати різні літературні джерела за обраною темою і зробити висновки. Контрольна робота повинна мати приблизно такий обсяг:

1. Вступ (1 сторінка).
2. Теоретична частина (7–10 сторінок).
3. Практична частина (3–5 сторінок).
4. Висновки (1 сторінка).
5. Список використаної літератури (5–10 найменувань).
6. Додатки (стільки, скільки потрібно).

Загальний обсяг контрольної роботи становить 15–25 сторінок машинописного тексту, папір формату А4. Рекомендований шрифт – Times New Roman, розмір шрифту – 14, інтервал між рядками – 1,5.

Тему контрольної роботи студент погоджує з викладачем за наведеним нижче переліком.

Студент може обрати іншу тему, вибір якої необхідно обґрунтувати та погодити з викладачем.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Економічна роль бірж та основні тенденції розвитку на сучасному етапі.
2. Сутність біржової торгівлі та її роль у ринковій економіці.
3. Міжнародна біржова торгівля.
4. Види бірж та правові засади їхньої діяльності в Україні.
5. Товарна біржа і особливості її діяльності в Україні.
6. Тенденції і завдання розвитку товарних бірж в Україні.
7. Функції, класифікація і основні етапи розвитку товарних бірж в Україні.
8. Організаційні основи діяльності товарної біржі.
9. Організація і технологія біржової торгівлі.
10. Біржові товари.
11. Види біржових угод та операцій.
12. Ф'ючерсні угоди та механізм їх здійснення.
13. Опціонні угоди: сутність та класифікація.
14. Біржові операції.
15. Особливості біржових угод на товарній біржі.
16. Асортимент біржових товарів та принципи формування товарної спеціалізації брокерів.
17. Брокерська діяльність на товарній біржі.
18. Біржовий потенціал товарного ринку України.
19. Формування та котирування цін на товарній біржі.
20. Аналіз та прогнозування біржової кон'юнктури.
21. Методи поточного моніторингу біржової кон'юнктури.
22. Розрахунки за біржовими угодами.
23. Сутність і функції клірингу та розрахунків.
24. Організація розрахункових операцій на біржі.
25. Організація та проведення біржових торгів.
26. Види та характеристика біржових аукціонів.
27. Порядок та правила ведення біржових торгів.
28. Сутність та основні види торговельно-посередницької діяльності на ринку.
29. Економічна стратегія брокера на товарній біржі.
30. Характер взаємовідносин брокерів з клієнтами.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Основні ознаки класифікації бірж.
2. Сутність та види бірж.

3. Організаційно-правові форми бірж.
4. Основні етапи еволюції бірж.
5. Основні тенденції розвитку світової біржової торгівлі.
6. Умови розвитку бірж у ринковій економіці.
7. Основні риси біржової торгівлі.
8. Визначення товарної біржі згідно із Законом України “Про біржову торгівлю”.
9. Мета діяльності товарної біржі в Україні.
10. Особливості діяльності товарних бірж в Україні.
11. Етапи розвитку біржової торгівлі в Україні.
12. Функції товарної біржі в Україні.
13. Ознаки класифікації товарних бірж.
14. Класифікація товарних бірж.
15. Тенденції розвитку товарних бірж в Україні.
16. Шляхи реалізації завдань, що стоять перед біржовою торгівлею в Україні.
17. Порядок заснування товарних бірж в Україні.
18. Органи управління біржею.
19. Правила біржової торгівлі.
20. Організаційна структура товарної біржі.
21. Учасники біржової торгівлі.
22. Порядок ведення біржових торгів.
23. Поняття, сутність біржових угод.
24. Класифікація біржових угод.
25. Угоди з реальним товаром та їх особливості.
26. Ф'ючерсні угоди та механізм їх здійснення.
27. Сутність і види опціонних угод.
28. Класифікація опціонних угод.
29. Види біржових операцій.
30. Основні завдання біржових операцій.
31. Порівняльна характеристика ф'ючерсних і форвардних контрактів.
32. Життєвий цикл біржової угоди.
33. Механізм хеджування.
34. Сутність спекулятивних біржових операцій.
35. Основні вимоги до біржового товару.
36. Визначення біржового товару.
37. Класифікація біржових товарів у сучасній біржовій торгівлі світу.
38. Ознаки класифікації біржових товарів.

39. Тенденції розвитку складу біржових товарів.
40. Сутність етапів формування товарної спеціалізації біржової діяльності.
41. Товарна структура сучасного біржового обороту України.
42. Принципи формування товарної спеціалізації брокерів.
43. Етапи формування товарної спеціалізації брокерів.
44. Принципи формування цін на товарній біржі.
45. Види біржових цін.
46. Види цінової стратегії продавця на товарній біржі.
47. Сутність біржового котирування цін.
48. Правила котирування біржової цін.
49. Методи котирування біржових цін.
50. Сутність і мета дослідження біржової кон'юнктури.
51. Етапи дослідження біржової кон'юнктури.
52. Складові моніторингу біржової кон'юнктури.
53. Методи поточного моніторингу біржової кон'юнктури.
54. Основні стадії аналізу поточної біржової кон'юнктури.
55. Стадії прогнозування біржової кон'юнктури.
56. Сутність коливання біржової кон'юнктури та фактори, що її обумовлюють.
57. Система показників стану біржового ринку.
58. Етапи прогнозування біржової кон'юнктури.
59. Особливості прогнозування біржової кон'юнктури.
60. Визначення клірингу та розрахунків.
61. Пояснити необхідність клірингу та розрахунків.
62. Функції клірингу та розрахунків.
63. Схеми розрахунків за біржовою угодою з використанням: платіжного доручення, чека, акредитива.
64. Форми розрахунків за біржовими угодами.
65. Форми безготівкових платежів. Послідовність розрахункових операцій.
66. Маржа та її види.
67. Порядок ведення біржових торгів.
68. Правила ведення біржових торгів.
69. Види доручень клієнта брокеру.
70. Функції та завдання біржового маклера.
71. Класифікаційні ознаки доручення клієнта.
72. Механізм створення брокерської контори та порядок її реєстрації на біржі.
73. Документи, необхідні для реєстрації брокерської контори на біржі.

74. Функції брокерської контори.
75. Види біржових аукціонів.
76. Характеристика біржових аукціонів.
77. Характер взаємовідносин брокерів з клієнтами.
78. Економічна стратегія брокера на товарній біржі.
79. Торговельно-посередницькі операції брокерської контори на товарній біржі.
80. Етапи формування товарної спеціалізації брокерів.
81. Відмінності в діяльності основних біржових посередників.
82. Основні функції дилера на товарній біржі.
83. Основні функції брокера на товарній біржі.
84. Функції агента на товарній біржі.
85. Функції біржових посередників.
86. Роль маклера під час біржових торгів.
87. Процедура біржового торгу.
88. Види брокерів.
89. Роль розрахункової палати на ринку біржових ф'ючерсних контрактів.
90. Методи здійснення грошових розрахунків між покупцями і продавцями на товарній біржі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Про товарну біржу*: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1992.
2. *Бланк И. А.* Торгово-посредническое предпринимательство. Экономические основы биржевой торговли и брокерской деятельности — К.: Укр. фин. группа, 1992.
3. *Биржевая деятельность* / Под ред. А. П. Грязновой, Р. В. Кореновой, В. А. Галанова — М.: Финансы и статистика, 1995.
4. *Биржевая деятельность: Учеб. пособие* / Под ред. В. И. Крамаренко, Б. И. Холодова. — Сиферополь: Таврида. 2000.
5. *Биржевой портфель*. — М.: Международ. отношения, 1991.
6. *Брызгин О. Р.* Основы биржевой деятельности: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1993.
7. *Иващенко А. А.* Товарная биржа. — М.: Международ. отношения, 1991.
8. *Дехтярева О. И., Кондинская О. А.* Биржевое дело: Учеб. для вузов. — М.: ЮНИТИ — ДАНА, 2000.

9. *Каменева Н. Г.* Организация биржевой торговли. — М.: ЮНИТИ, 1998.
10. *Корельский В. Ф., Гаврилов Р. В.* Толковый биржевой словарь. — М.: Руссо, 1996.
11. *Крючкова И. П., Моргачева И. А.* Современные биржи и посреднические операции. — М.: Руссо, 1996.
12. *Масленников В. В.* Биржевое дело (Вопросы и ответы). — М.: Инфра, 2000.
13. *Монтано Д.* Биржи и банки XXI столетия: Новая волна. — К.: Амадей, 2001.
14. *Лозовский Л. Ш. и др.* Биржа и ценные бумаги. — М., 2001.
15. *Савощенко А. С.* Инфраструктура товарного рынка: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005.
16. *Солодкий М. О.* Біржовий ринок. — К.: Джерело, 2001.
17. *Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле. Перспективи розвитку / За ред. П. Т. Саблука, О. М. Шпичака* — К., 1997.
18. *Федько В. П., Федько В. П.* Инфраструктура товарного рынка. — Ростов н/Д: Феникс, 2000; *Штиллих О.* Биржа и ее деятельность. — СПб.: Братство, 1992.

Додаткова

1. *Бевз О. П., Скотникова М. М.* Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посіб. — К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1998.
2. *Бевз О. П., Скотникова М. М.* Словник біржових термінів. — К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1999.
3. *Бевз О. П., Скотникова М. М.* Збірник наочних матеріалів з курсу “Економіка і організація біржової торгівлі”. — Ч. 1, 2, 3. — К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1996.
4. *Карпов В. А., Кучеренко В. Р.* Маркетинг — прогнозування кон'юнктури ринку: Навч. посіб. — Знання, 2001.
5. *Кещан В. Г.* Биржевой рынок. Страницы истории и становления в современных условиях. — М.: РАЭ, 1996.
6. *Митрофанов А. Н., Ступникова А. А.* Что нужно знать о товарной бирже. — М.: Финансы и статистика, 1992.
7. *Найман Э.* Малая энциклопедия трейдера. — К.: Альфа Капитал; Логос, 1997.
8. *Титов В. В.* Я иду на биржу. — М.: ИНВЕНТА, 1992. (Сер. “Начинающему предпринимателю”).
9. *Эрлих А. А.* Технический анализ товарных и финансовых рынков: Приклад. пособие. — М.: ИНФРА, 1996.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Економіка і організація біржової торгівлі”.....	4
Зміст дисципліни “Економіка і організація біржової торгівлі”.....	4
Вказівки до виконання контрольної роботи.....	8
Теми контрольних робіт.....	9
Питання для самоконтролю.....	9
Список літератури.....	12

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *О. М. Каденко*

Зам. № ВКЦ-3732

Підп. до друку 16.01.09.. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.
Ум. друк. арк. 0,83. Обл.-вид. арк. 0,70. Тираж 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*